UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Dipòsit digital de documents de la UAB

This is the **accepted version** of the book part:

González Collantes, Carla. «El model de llengua dels mitjans digitals valencians : una aproximació a través de Comarquesnord, L'Informatiu, AraMultimèdia i VilaWeb Ontinyent». *Terres de cruïlla. Estudis sobre les comarques de la diòcesi de Tortosa*, 2013, p. 307-315

This version is available at https://ddd.uab.cat/record/338199

under the terms of the IN COPYRIGHT license.

El model de llengua dels mitjans digitals valencians: una aproximació a través de *Comarquesnord, L'Informatiu, AraMultimèdia* i *VilaWeb Ontinyent*

Carla González Collantes

0. Introducció

A País Valencià han nascut uns quants mitjans digitals que han apostat per informar en català, tot contribuint, almenys parcialment, a omplir un buit i a satisfer la demanda dels valencians que, tot i voler informar-se en la seua llengua, no poden fer-ho amb normalitat. Així doncs, gràcies a internet, s'ha incrementat la presència del català en els mitjans de comunicació valencians.

En una situació de anormalitat lingüística com la que pateix tot el territori de llengua catalana, els mitjans de comunicació tenen una importància i una responsabilitat igualment anormals: "es converteixen en l'eina potser més vàlida per impulsar l'aprenentatge i el perfeccionament de la llengua" (Strubell 1982: 17). Així doncs, si la presència del català en internet, amb tots els ets i uts, pot valorar-se de manera positiva des del punt de vista quantitatiu, es pot fer el mateix des del qualitatiu? Quin(s) model(s) de llengua fan servir els mitjans que informen en la nostra llengua i amb quina correcció lingüística els fan servir? Respondre aquestes preguntes és, precisament, l'objectiu principal d'aquest estudi.

El primer cens de mitjans digitals que es va fer al País Valencià (López García 2008) en catalogava 232. D'aquests, 32 eren en català, 158 en castellà, 24 en català i en castellà, 11 en anglès, 3 en alemany, 2 en suec i 2 en holandès. López García, però, inclou dins d'aquests 232 cibermitjans alguns que no són pròpiament diaris, que només representen el 40% del total. D'aquest 40%, hi ha tant diaris en paper que aposten per informar també a través de la xarxa (*Levante-EMV*, *Las Provincias*, *Información*, etc.) com d'altres nascuts a recer d'internet que no disposen de cap referent imprès. Aquests últims són, precisament, l'objecte del nostre interès.

Per analitzar qualitativament la presència del català en els mitjans digitals valencians compararem les notícies publicades en *Comarquesnord* (el diari digital de referència dels Ports, el Maestrat i el Matarranya) amb les que publiquen els diaris que cobreixen informativament altres comarques valencianes: *L'Informatiu* (tot el País Valencià), *AraMultimèdia* (les comarques centrals d'interior: la Costera, el Comptat, l'Alcoià i la Vall d'Albaida,) i *VilaWeb Ontinyent* (la Vall d'Albaida). Els quatre diaris digitals que conformen el corpus d'estudi s'han seleccionat d'acord

amb un criteri clar: per antiguitat i/o per nombre de lectors són, d'entre els que empren com a llengua vehicular el català, els més consolidats. De cada diari hem seleccionat 12 notícies publicades entre els mesos de maig i agost del 2011. En la mesura que ha estat possible, hem intentat que les notícies, un total de 48, estigueren escrites per periodistes diferents i que la temàtica que s'hi tractara fóra diversa. Val a dir, d'altra banda, que només hem pres en consideració els textos d'informació (notícies, entrevistes i reportatges) i no pas els d'opinió (columnes), atès que en aquests segons, sovint signats per col·laboradors externs, s'acostumen a respectar els trets i les tries dialectals i idiolectals de qui els signa.

La descripció i l'anàlisi de la llengua dels diaris digitals seleccionats té dues parts en funció dels objectius que s'han volgut assolir en aquest estudi. En la primera part hem observat les diferents variants formals (ortogràfiques, morfosintàctiques i lèxiques) que fan servir aquests mitjans, tot prenent com a referència les principals gramàtiques valencianes publicades durant els segles XX i XXI,[1] per tal de classificar els seus models de llengua segons la proposta de Lacreu (2002): el model secessionista (bandeja els trets més distintius del dialecte valencià), el model integracionista (busca el màxim anivellament lingüístic amb la resta de dialectes de la llengua catalana sense renunciar als elements genuïnament valencians), el model convergent (naix amb les Normes Ortogràfiques de Castelló, prioritza els trets ortogràfics, morfosintàctics i lèxics del valencià) i el model particularista (intenta erigir el valencià com a llengua distinta del català allunyant-se de l'ortografia fabriana). En la segona part hem analitzat alguns textos publicats en aquests mitjans per veure si s'adeqüen a un dels principis que ha de regir el llenguatge periodístic: la correcció lingüística.

1. Els models de llengua: síntesi i valoració dels resultats

El lingüista Josep Lacreu estableix quatre grans models de llengua per al català que s'han configurat al llarg de la segona meitat del segle XX. Aquesta classificació, que no pretén ser globalitzadora perquè cada gramàtic i cada escriptor té unes peculiaritats que el singularitzen, permet entendre "les coordenades bàsiques dels diferents models de llengua, cadascun dels quals es conforma, en gran mesura, com una reacció als models precedents" (Lacreu 2002: 246-247).

Tal com es desprèn de l'anàlisi de les 48 notícies que constitueixen el corpus d'aquest estudi, el model de llengua dels diaris digitals valencians se situa entre els models particularista i convergent. Beu de tots dos encara que en alguns aspectes s'acosta a un i s'allunya de l'altre, o viceversa (tot i que la suma d'ocurrències decanta la balança lleugerament cap al model particularista). Queden descartats, doncs, els altres dos models: el secessionista i l'integracionista.

En les 48 notícies analitzades s'han detectat, en termes generals, algunes vacil·lacions que al

nostre parer són conseqüència de la inexistència de llibres d'estil (cap diari en té) que unifiquen criteris per tal d'aconseguir una coherència global. En el moment de fer l'estudi no existia cap manual, especialment referit al País Valencià, amb recomanacions clares sobre quines són les variants preferibles per als mitjans de comunicació escrits.[2] Aquest buit queda palès en la producció dels textos periodístics, tal com hem pogut comprovar.[3]

D'altra banda, si comparem els quatre diaris, arribem a la conclusió que el model de llengua que fa servir cadascun és bastant homogeni respecte dels altres, tot i que hi ha vacil·lacions (l'ús dels demostratius reforçats o simples, per exemple) que no ajuden gens a la fixació i consolidació de l'estàndard.[4]

Pel que fa a l'accentuació, trobem *ee* tòniques (pronunciades amb timbre tancat en valencià) amb accent agut o greu. Sovint un mateix mitjà, fins i tot en una mateixa notícia, alterna tots dos sistemes d'accentuació, malgrat que les gramàtiques valencianes aconsellen de manera unànime fer servir l'accentuació tancada en casos com *café*, *alé* o *anglés* (Mollà en fa la recomanació contraria). Ara bé, tal com explicita l'AVL en la *Gramàtica normativa valenciana* (GNV) i en el *Diccionari ortogràfic i de pronunciació del Valencià* (DOPV), és acceptable escriure amb accent obert les *ee* tancades d'uns quants centenars de paraules, especialment en els acabaments en *–e*, *–és* i *–én*. Però l'AVL les considera variants secundàries perquè el seu ús és minoritari. Així doncs, si bé és cert que tant l'accent agut com el greu són acceptables, no ho és l'alternança.

Un altre aspecte ortogràfic a destacar és l'ús dels dígrafs *tl* i *tll*. En tots els casos s'empra el dígraf *tl*, que és el més estès en valencià.

Pel que fa a l'increment dels verbs incoatius, els diaris trien l'increment amb *e* per a l'indicatiu i l'increment amb *i* per al subjuntiu, tot i que *Comarquesnord* alterna, en el mode indicatiu, els increments amb *e* i amb *i*. Així doncs, es fa servir majoritàriament l'increment que prescriu la gramàtica de la Generalitat Valenciana/IFFV. No se segueixen, per tant, ni les prescripcions que en fa l'AVL ni les de la resta de gramàtics. Quant al pretèrit imperfet de subjuntiu i el plusquamperfet de subjuntiu, tots els diaris, d'acord amb el que prescriuen de manera unànime les gramàtiques, tret de la de Valor, fan servir les formes en *r* en detriment de les formes en *s*, prescrites pel gramàtic de Castalla.

Quant a les formes d'infinitiu de certs verbs que presenten variants formals (*tenir/tindre*, *venir/vindre* i derivats), conviuen totes dues variants, fins i tot dins d'una mateixa notícia, fet que no deixa de ser una mostra més d'incoherència. En canvi, sí que hi ha homogeneïtat en els doblets del tipus *nàixer/néixer*, que sempre s'escriuen amb *a*, tal com aconsellen les gramàtiques.

Respecte del numeral cardinal *dos*, que també presenta la variant formal *dues* per al femení, els diaris opten, indistintament, tant per una variant com per una altra. Quant a altres cardinals que també presenten diferents variants, trobem que alguns diaris fan servir *huit* (*AraMultimèdia*) i

d'altres *vuit* (*Comarquesnord* i *VilaWeb Ontinyent*).

L'ús dels demostratius presenta força heterogeneïtat. Així, *L'Informatiu* fa servir sempre els demostratius simples. *VilaWeb Ontinyent*, per contra, fa servir els reforçats en tots els casos. *Comarquesnord* utilitza tant els uns com els altres, però no els barreja en una mateixa notícia. *AraMultimèdia* opta per una solució mixta: les formes reforçades per als demostratius de primer grau i les formes simples per als de segon. Val a dir que aquesta última opció, en què es barregen dues variants formals, no és recomanable.

Pel que fa als possessius, en canvi, hi ha uniformitat: tots els diaris, d'acord amb les prescripcions dels gramàtics, fan servir els possessius amb *u* (i no amb *v*).

Finalment, respecte del lèxic, trobem paraules d'ús més general i d'altres d'ús més restringit. Si comptem el nombre d'ocurrències, hi ha 6 paraules d'ús més general enfront de les 9 d'ús més restringit. Així doncs, malgrat que la GNV i el DOPV prioritzen les paraules d'ús restringit, els diaris analitzats fan una tria gairebé equitativa (alhora que aparentment aleatòria) entre unes paraules i unes altres.

2. La correcció lingüística: síntesi i valoració dels resultats

El nostre objectiu no és quantificar el nombre d'errors que cometen els mitjans digitals valencians. El que pretenem és, mitjançant la detecció dels errors més freqüents que s'hi cometen (alguns, de manera reiterativa), alertar sobre la necessitat que millore la qualitat lingüística dels textos que publiquen, atès que els mitjans de comunicació són models de llengua.

Arran del buidatge de les 48 notícies a partir de les quals s'ha treballat, s'han detectat nombrosos errors ortogràfics,[5] sobretot d'apostrofació (*de emfasitzar, de entre, la ONU, la SGAE, de Els Ports, des de el grup, la organització*), d'accentuació (*elastica, experiencia, es a dir, beneficiaria, formula, ambdos, fruit, mati*) i d'ús de la dièresi (*Lluisa*).

De morfosintàctics, també se n'han localitzat uns quants (de fet, són els més abundants): verbs transitius seguits de preposició (*Acompanyarà a Ángel Dealbert i Ricardo Costa)*, oracions de relatiu amb diversos problemes de construcció (*La producció consisteix en que fem l'edició dels discos*), pronoms febles absents i sobrers (*tenien com a objectiu restar-li vots als partits més menuts*), gerundis no normatius (*estan organitzats per dos o tres persones realitzant un esforç*), possessius usats abusivament (*la nit anava tocant a la seua fi*), excés d'adjectius anteposats al substantius sense justificació (*huit llargs anys, enormes beneficis, un clar exemple*), etc.

Pel que fa al lèxic, s'han localitzat alguns problemes de precisió lèxica (*cridades entre riures* en compte de *crits entre riures*), i també uns quants barbarismes i estrangerismes (*deslpilfarro, sedente, faltante, Zorita, event*, *on-line, mailing, e-mail, djs, CDs*).

Finalment, més enllà dels problemes ortogràfics, morfosintàctics i lèxics, també s'han detectat força errors en les convencions gràfiques (*El mes de Juliol, el President de la Generalitat*), en la puntuació (*Vilafranca agafa el relleu de Morella, organitzadora de la trobada del 2010 per organitzar per tercera vegada aquest esdeveniment*) i en la redacció de les notícies (*Fa almenys des de fa un any*).

Davant de tots aquests errors no es tracta de buscar culpables, sinó solucions. Al País Valencià la gran majoria dels mitjans de comunicació que fan servir el català com a llengua vehicular, inclosos els digitals, es caracteritzen massa sovint pel voluntarisme de les persones que hi treballen, que acostumen a ser un nombre molt inferior del que seria desitjable per a la seua consolidació. En altres paraules, fer periodisme en català al País Valencià és una tasca difícil, i sovint impossible, o almenys aquesta és la percepció que en tenen els mateixos periodistes. Això repercuteix en la qualitat lingüística.

Amb tot, el cert és que molts periodistes no compleixen els requisits mínims de competència lingüística. Al darrere d'aquesta mancança hi ha, sens dubte, l'escassa formació lingüística que reben a les facultats on s'imparteixen estudis de Ciències de la Comunicació. Però no podem responsabilitzar les universitats de la competència lingüística dels periodistes (competència que acostuma a ser pobra en català, però també en castellà). El problema de fons és, sens dubte, molt més complex. En primer lloc, cal tenir en compte que al País Valencià imperen els mitjans de comunicació en castellà; per tant, un periodista té moltes més possibilitats de desenvolupar la seua professió en aquesta llengua. En segon lloc, és molt rellevant que no s'exigisca als periodistes que tinguen o que acrediten un domini adequat de català.[6]

De la correcció lingüística dels textos periodístics, però, el periodista no n'és l'únic responsable. El corrector en té la responsabilitat última. Ara bé, molts dels mitjans de comunicació valencians, inclosos els digitals, no tenen correctors lingüístics i, si en tenen, treballen sovint per voluntarisme. El que ens interessa, però, no és esbrinar els motius que hi ha al darrere dels múltiples errors lingüístics que es troben en els textos periodístics que arriben als lectors, i que podrien excusar-los, sinó explicitar-ne l'existència i demanar solucions.

3. Conclusions

Pel que fa a la presència qualitativa del català en els diaris digitals, l'anàlisi de les 48 notícies publicades en *L'Informatiu, AraMultimèdia*, *Comarquesnord* i *VilaWeb Ontinyent* ha aportat dades interessants per a la reflexió. De les tries que fan aquests diaris entre diferents variants formals (ortogràfiques, morfosintàctiques i lèxiques), es desprèn que el model de llengua dels diaris digitals valencians té característiques no d'un, sinó de dos dels models que proposa Lacreu: el particularista

i el convergent.

Però encara se'n poden extraure unes quantes conclusions més. En primer lloc, les incoherències que s'han detectat (com ara l'alternança en l'accentuació aguda i greu de les *ee* tòniques que en valencià es pronuncien amb timbre tancat) són conseqüència de la inexistència de llibres d'estil que marquen les pautes a seguir perquè cada mitjà produïsca textos formalment cohesionats.

En segon lloc, a partir de l'anàlisi comparativa del model de llengua que fa servir cada diari, es conclou que, en termes generals, hi ha una certa homogeneïtat. Tanmateix, s'hi detecten solucions diferents pel que fa a la tria d'algunes variants formals (per exemple, entre els demostratius simples i els reforçats), la qual cosa dificulta la fixació i la consolidació d'un estàndard valencià. La varietat de formes que recullen les gramàtiques (unes prescrites com a principals i unes altres com a secundàries), i que trobem en els diferents diaris analitzats, dóna compte de la riquesa lingüística del català. Ara bé, la barreja indiscriminada, a més de no ser recomanable, palesa una certa incoherència, almenys pel que fa a la cohesió dels missatges. Tenint en compte que la premsa, la ràdio, la televisió i Internet són imprescindibles per a la difusió de l'estàndard, caldria que els mitjans valencians assumiren la responsabilitat de ser uns bons models de llengua. Sovint, però, el model que ofereixen és ben lluny de ser l'adequat.

En tercer lloc, si tenim en compte quines són les variants formals principals que prescriu l'AVL i analitzem quins són els usos preferents en els diaris analitzats, arribem a la conclusió que el seu model de llengua no està sent assumit de manera unànime per aquests mitjans, com tampoc no ho està sent per d'altres que han quedat fora del nostre corpus d'estudi. Aquest model es troba recollit en la GNV i DOPV, que intenten harmonitzar dos principis bàsics: d'una banda, la *recuperació i priorització de les solucions valencianes* genuïnes, vives, ben documentades en els clàssics, avalades per l'etimologia i per la tradició literària i gramatical i, de l'altra, la *convergència amb les solucions adoptades en els altres territoris* que comparteixen una mateixa llengua, la catalana, a fi de garantir-ne la cohesió pertinent. Amb tot, malgrat aquesta voluntat de convergència, les variants formals que fa servir l'AVL en els seus documents són sempre les particulars del valencià (a la pràctica, doncs, el seu model real s'insereix dins del model particularista de la classificació de Lacreu i s'allunya del convergent, al qual sí que s'apropen, tot i que parcialment, els mitjans que hem analitzat).

Finalment, ens agradaria recordar que, tot i que la supervivència de la llengua no en depèn únicament i exclusiva, els mitjans de comunicació hi juguen un paper molt important perquè són models de referència que poden ajudar a dotar de prestigi una llengua, a promoure'n l'ús i difondre'n la variant estàndard.

Referències bibliogràfiques

AVL (2006a): *Gramàtica normativa valenciana,* València, Acadèmia Valenciana de la Llengua.

— (2006b): *Diccionari ortogràfic i de pronunciació,* València, Acadèmia Valenciana de la Llengua.

CASTILLO VENTURA, Carmen; Francesc FENOLLOSA TEN; Vicent GARCIA PERALES, Josep-Àngel MAS CASTELLS, Sofia MOLTÓ LLORCA i Teresa OLMOS CAMARASA (2011): *Llibre d'estil per als mitjans audiovisuals en valencià*, València, Acadèmia Valenciana de la Llengua.

FERRER I PASTOR, Francesc (1994): *Gramàtica valenciana*, València, Denes.

GENERALITAT VALENCIANA/INSTITUT INTERUNIVERSITARI DE FILOLOGIA VALENCIANA (1996): *Gramàtica valenciana*, València, Bromera, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana/ Generalitat Valenciana.

LACREU, Josep (2002): "Els models de llengua del valencià", dins Emili Casanova, Joan Martí i Abelard Saragossà (eds.), *Estudis del valencià d'ara*, València, Denes, pàg. 241-251.

LÓPEZ GARCÍA, Guillermo (ed.) (2008): *Los cibermedios valencianos: cartografía, características y contenidos*, Valencia, Servei de Publicacions de la Universitat de València. Disponible en www.cibermediosvalencianos.es/cibermedios.pdf

MOLLÀ, Toni (1990): *La llengua dels mitjans de comunicació*, Alzira, Bromera.

SALVADOR, Carles (1983 [1951]): *Gramàtica valenciana*, València, 3i4.

SANCHIS GUARNER, Manuel (1993 [1950]): *Gramàtica Valenciana*, Barcelona, Alta Fulla.

STRUBELL, Miquel (1982): "El paper dels mitjans de comunicació en la normalització lingüística", *Anàlisi: quaderns de comunicació i cultura*, núm. 5, pàg. 13-26.

VALOR, Enric (1999 [1977]): *Curs mitjà de gramàtica catalana referida especialment al País Valencià*, València, 3i4.

[1] Sanchis Guarner (1950), Salvador (1951), Valor (1977), Generalitat Valenciana-Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana (1996) i Acadèmia Valenciana de la Llengua (2006). També s'han tingut en compte les recomanacions que fa Mollà (1990).

[2] Tret de *La llengua dels mitjans de comunicació* (1990), de Toni Mollà, a qui hem de reconèixer el primer intent de fixar un model referencial per als mitjans de comunicació orals i escrits. Aquesta obra recull les directrius que ell i el seu equip van formular com a guia per als professionals de Radiotelevisió valenciana (RTVV). L'ens públic no l'ha adoptat com a llibre d'estil propi. És més, moltes de les propostes que s'hi inclouen no són d'ús habitual a RTVV, com tampoc no ho són en la resta de mitjans.

[3] Recentment, l'octubre del 2011, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua ha publicat el *Llibre d'estil per als mitjans audiovisuals en valencià* (Castillo Ventura, Fenollosa Ten, Garcia Perales, Mas Castells, Moltó Llorca i Olmos Camarasa 2011). Caldrà veure, però, si els mitjans valencians en segueixen les recomanacions.

[4] Val a dir que el caràcter flexible de l'estàndard no ha d'interpretar-se com una porta oberta a la coexistència de varietats formals en un mateix text o mitjà de comunicació: encara que totes siguen normatives, la barreja no és gens

recomanable.

[5] No reproduïm tots els errors que hem trobat arran d'una lectura atenta de les 48 notícies analitzades, sinó uns pocs exemples.

[6] Amb els títols de la Junta Qualificadora de Coneixements del Valencià (JQCV), per exemple.